

מסורת הש"ס

(א) לעיל לט: (ב) [שם וט"ז], (ג) לקמן ק"ד, (ד) גיטין לה: (ה) עניקין כ"ג, (ו) לקמן ל"א, (ז) ז"ק קד: ערנין כד, (ח) נענין ערך כחור פי' כשחלה פותח קודם שמתין זה תפלה על דעתך שהיא כשמואל ובלאחר לשון ארמי (הוא), (ח) כס"א טס"ף: בת, (ט) (נדריס כ"ג), (י) [שם], (י"א) כס"א טס"ף: להוילא, (י"ב) ויעי' תוס' שנת כד ד"ה וילת וכו' וכן ה"ה"ש דהלא פי' לה כתב יראה (ח) [ד"ה יחזות תמן].

מוסף רש"י

בביתו ולא בביתקי. בית כר ענין זריף כדאמרין במתבת שנת (ש"ז) בקטא בי עקתא, אם היה מדור שלו לא קבל עליו להוילא את בניו ולהוסיפה (לקמן כ"ד). הוהבועת כותבתה בב"ד אין לה מזונות. מעתה דגילא דעתה דבני לאסמיקו ואילו לא אמי כדהא אלא כל ימי מיגר ארמנותין בבית, שהיא אלמנה שגיל כדורו (גיטין לה). אין לו. לגזכר, לא בכסות אשתו. למשכס כעל הערך וכן לגבי מקדש לא הוה ככלל נכסים להקדשו (ז"ק קד) שמיט שלו (וערין כד). שצבע לשמן. לטס אשתו וזינו (שם ושם), ולא בסנדלים חדשים. רבותא קמ"ל אע"ג דעדיין לא נעלו היו מן חוקתן משעת לקיטה (שם).

תוספות ר"ד

כיון דל"ל לשני כתובה פי' כדנזן אלמנה וזיונית (דף ק' ע"ב) השני והאילונית אין לה כתובה וא"ל מזונות וטעמא מפורש בפי"ט משום דאיהי מרגלא ליה וקנסה רבנן הלכך תנאי כתובה נמי אין לה דבנין נוקבין. א"ד אימא דעבדא איסורא קנסה רבנן אבל איהי דלא עבדא איסורא לא קנסהו רבנן תיקו: בעי רבא בת ארוסה. פי' המורה אורס הבא על ארוסתה והוליד ממנה בת והי' לו בנים מאשה אחת ומת הארוס י"ל מזונות. פי' מן הארוס כנכס הבא או לא כיון דאית לה לארוסתה כתובה. פי' היינו מרי"מ מן האירוסין כדאמרין לקמן בשליה הכותב תנאי כתובה נמי כגון מזוני דבני נוקבין אית לה א"ד כיון דלא תקינו רבנן למכתב כתובה עד שעת נישואין ומקמי הכי לא חיילא ליה לה נמי תנאי כתובה באירוסין מאי קבעי' להו. אי דכתב לה תנאי דבני נוקבין, לה ואי דלא כתב לה תנאי דבני נוקבין ומנה מאתים כתב לה תנאי דבני נוקבין ל"ל ואמאי קבעי'א להו א"י הכי כפי אע"ג דלא כתב לה כתובתה אית לה מנה ומאתים ומ"ה בעי אי אית לה נמי תנאי ובי"ב אי לא הוי' אימא למבעי על ארוסתה גזי' אי מתנא לאחר מיתת הבעל מנסכי או לא וטעם אחד להו. ובפי' האומר בקידושין מוכיח בפרוש שיש כתובה לארוסה אע"ג דלא כתב לה קידשתין היא אסורה בקרוביהו ומארינן התם אם נתן גט עצמו כופין אותו ליתן כתובה ואי בדכתה לה תיפוק ליה דהא כתב לה וחו האקי ויכל לפסור ולומר לא קידשתין א"י כדלא כתב לה: בעי רבא בת אנוסה. פי' אנס את הנערה ונשאה אח"כ כדכתוב ולי תהיה לאשה והולידה לו בת ומת י"ל מזונות מן הארץ מנסכי או לא מזונות הבת שהן תנאי כתובה מיפקע בהכי או לא מי ארמנותין כדכתוב תיכ נמי ל"ל א"ד כתובה היינו טעמא דתיקון לה רבנן דכל כתובת אשה הוא משום שלא תהא קלה בעיני הרוצח והאי לא מצי מפי' לה כדכתוב לה ויכל לשלח כל ימיו והשתא כתובה דמשום אפוקי איהו דלא תקינו רבנן דלא למיחש לה אבל שאר תי' דלא משום להוציאה איתקין אית לה תיקו: א"ת תנאי יתבא בביתו ומזונתו מנסכי כל ימי דאמר ארמנותין תיכ מפני שהוא תנאי ב"ד. פי' מיגר משני או מיגר לשון דירה וכו' היו אנשי ירושלים כותבין אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים וביהודה היו כותבין עד שירצו היתומים ליתן לה כתובתה. לפיכך אם רצו היורשים ונתנים

כיון דלית לה כתובה. לאס לית לה מזוני לזנת דהא תנאי כתובה הוא: כגון ארוסה. הבא על ארוסתו וילדה לו יום ומת ולו בנים יש לה מזונות מנכסיו או לא: כיון דאיהי לה כפוסה. כגון שכתב לה מן האירוסין אי נמי רבנן תקון נמי לארוסה: או דלמא כיון דלא תקון רבנן.

למכתב עד שעת נישואין תנאי כתובה נמי מקמי הכי לא חייל: כגון ארוסה. אנס את הנערה ונשאה אחרי כן כדכתיב' ולי תהיה לאשה וילדה לו בת ומת יש לה מזונות מן הארץ או לא: יש לה כפוסה. מנכסיו: מנה. אם מת ואע"ג שכתב נתן כסף קנסה לאביה: ואין לה כתובה:

מאי. מזונות הבת שהן תנאי כתובה פקעי בזכי או לא ממי אמרינן כיון דלית לה כו': או דלמא כפוסה היינו טעמא. דלא תקון לה רבנן משום דכל כתובת אשה משום שלא תהא קלה בעיניו להוילא תקינו: והא לא מצי מפיק. כדכתיב' לא יוכל לשלחה. כתובה דמשום אפוקי הוא דלא תקון ימי מייגר ארמנותין בבית, כתובה דלאו משום שלא תהא קלה איתקון אית לה: צניטי ולא צניקטי. אם יש לו בית כופין את היורשין לתת לה מדור לפי כבודה ואין יכולין לומר לה לבי לבית אביך ואינו זנין איתקן זריף לר קטן ולשון ציקתא צי עקתא (שנת דף ע"ו): יכולין לומר לבי מחללנו לתת תנאי כתובה צניטי כתב לך ולא צניקטי: אבל מזוני איהי לה. צניט אביה מנכסיו ולא אמרינן כיון דלא קרינן בה ואת תהא יתבא צניטי לא קרינן בה ומתנא מנכסי. ורז יוסף צניטי ימירא דריש דתקון למכתב צניטי תרי זימני ואת תהא יתבא צניטי כל ימי מיגר ארמנותין צניטי: וננספייס. מו לא קרינן בה מיגר ארמנותין: הא לא נספייס יש לה. צתמיה. ואפילו אין העכבה מתמת כבוד בעלה אלא שלא היה תועבה הגון לה: כיהנה ופירכסה. גלילא דעתה דלא מתמת כבוד בעלה מעכבת לנישא: עשה כתובה אפותיק. קרקע המיוחדת לכתובתה עשהה אפותיקי לצעל מוז שלה: הני א"ה. לפי שהן גיבוי כתובה אבל תציעה לא: פרוודה. כרכים הסמוכים לה: מחווא. מפרוודי צלל: דסגי קבא דנהרדעא. כל מקום שמורדין תבואה צמדת קב נהרדעא: שמין מה שעליה. שגדינן א"ל בית דין כתובתה שמין בגדיה פפרעון כתובה: צלקיט. שכי' שגר צניט בעל הצניט ולקח לו בעל הצניט בגדים כשיצא ממנו שם אותן בגדים בשכרו לשמואל ורז שמין ולשמואל אין שמין: ומנה כה. רב סימנא צמילתיה: יתמא וארמלנא

שלה ופוק. הפשט בגדיהן ולא: יתמא. לקיט: דהך דתנא: אהך המקדיש נכסיו כו' ואהך המעריך עצמו. והגוזר כה למשכנו על ערכו הקצו בפשרה אין לו לגזר לא צנען שצנע לשם אשתו ולשם בניו ואע"פ שלא נזכר שם עדיין. אלמלא בגדיה שלה לשמואל: לאכורה כשמואל ריעטא. פתאום מרלות משמעות המשנה כשמואל אכל כי מעיינת בה לא מסייעא לשמואל דהא קמיה קיימא ואיהי יולאה מצינתו ואדעתא דהכי מקני לה שיהי שלה כל זמן שהיא תחתיה: והוא דאמר להו. לואת שכרי מרע: גדוניה לנרס.

קצוים היו תכשיטי הצנות כך וכך לבושים: פורנא ליוסמי. הריזו ליתומים ולא אמרינן ניתב לה דמי הגדוניה כיום הלוואה:

נערה שנתפתתה פרק רביעי בתובות

נד.

בת אנוסה מהו. תימה דלנוסה גופה תיבעי: בביתו ולא בביתקי. כשאין לכן כי אם ציקמי היא מפקדת דלכולי עלמא יכולין לגרשה וצני' להם צמים טובים היא מרווחת כהאי לישנא דציתי שמשתמשת כמדור כדך שנשתמשה צחי' בעלה כדאמרין כהנושא (לקמן דף ק"ה). ואין להחליף לה לגרוע ממנו או שמה אפילו לכולא נז: ל"ית הלכתא בב"ה הני שמעתתא.

אכולהו קאין צר מתבעיה לנישא דההוא עדיפא דאי ככל הני דוקא וקאי נמי אמתבעיה לנישא א"כ קשיא דשמואל אדשמואל לרב ענין דאמר לעיל לדדי מפרשא לי מיניה דמר שמואל כו' וכה"ג איכא צפרק פולין (שנת דף קנ"ה). לית הלכתא ככל הני שמעתתא דלאו דוקא: וישמואל אמר הלכה כאנשי גליל. פ"ר"ח וצמקוס שיש מנהג ילכו אחר המנהג וצמקוס שאין מנהג יעשו כשמואל דהלכתא כוותיה והא דצעי צמקון עד סיון נהרדעא לאו משום דאין הלכה כשמואל אלא משום דשאר צלל נהוג כרז והא דקשה מהסיה דאלמנה (לקמן ע"ה) שסי' אפרש צע"ה: ארבע

בביקתי אבל מזוני אית לה מר בר רב אשי אמר אפילו מזוני נמי לית לה ולית הלכתא כמר בר רב אשי אמר רב נחמן אמר שמואל תבעיה להנשא ונתפייסה אין לה מזונות הא לא נתפייסה יש לה מזונות אמר רב ענן לדדי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פלוני בעלי יש לה מזונות מחמת בני אדם שאינן מהוגנין לה אין לה מזונות אמר רב חסדא זינתה אין לה מזונות אמר רב יוסף כיחלה ופירכסה אין לה מזונות מאן דאמר זינתה כל שכן כיחלה ופירכסה מאן דאמר כיחלה ופירכסה אבל זינתה אית לה מאי טעמא יצר אנסה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל ה'תובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות ולא והתניא ה'מכרה כתובתה ומשכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות הני אין אבל תובעת לא הני בין בבית דין בין שלא בבית דין תובעת בבית דין אין שלא בב"ד לא: וכך היו אנשי ירושלים וכו': אתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר ה'הלכה כאנשי גליל בכל וכל פרוודה נהוג כרז נהרדעא וכל פרוודה נהוג כשמואל ההיא בת מחווא דהות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דרב נחמן ושמעה לקלה דבת מחווא היא אמר להו בכל וכל פרוודה נהוג כרז אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו אי הכי נהרדעא וכל פרוודה נהוג כשמואל ועד היכא נהרדעא עד היכא דסגי קבא דנהרדעא איתמר ה'אלמנה רב אמר שמיין מה שעליה ושמואל אמר אין שמין מה שעליה אמר רב חייא בר אבין וחילופה בלקיט רב כהנא מתני וכן בלקיט ומנה בה סימנא יתמא וארמלנא שלח פוקא אמר רב נחמן אע"ג דנתן במתניתין כוותיה דשמואל הלכתא כוותיה דרב דנתן ה'אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקח לשמן אמר ליה רבא לרב נחמן ובי מאחר דנתן במתניתין כוותיה דשמואל אמאי הלכתא כוותיה דרב אמר ליה ה'לכאורה כשמואל דרישא כי מעיינת בה הלכתא כוותיה דרב מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמפי' לא אקני לה: כלתא דבי בר אלישיב הוה קא תבעה לכתובתה מיתמי הוה קא ממטי להו לבי דינא אמרי זילא לן מילתא דתוילי הכי אולא לבישיתניהו ואייכסתיניהו לכוליה מנא אתו לקמיה דרבינא אמר להו הלכתא כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה והוא דאמר להו גדוניה לברת זל גדוניה א"ר אידי בר אבין פורנא ליתמי' יהוהא דאמר להו ארבע

וכך היו בני ירושלים כותבין איתמר רב אמר ה'ל' כאנשי יהודה ושמואל אמר ה'ל' נהרדעא וכל פרוודה נהיג כשמואל ועד היכן הוא נהרדעא עד היכא דסגי קבא נהרדעא. פי' עד מקום שמורדין כתב בה נהרדעא וק"ל ה'ל' כשמואל כדנין וכך פסק גמ ר"י משום גאון אחד: איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעלי'. פי' שבתא לגבות כתובתה מן היורשין שמין לה הבגדים פפרעון כתובתה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דלמשקל ומיפק לא אקני. ושמואל אמר אין שמין פי' ומשעה שנשאת לו וכתה במתנה וחו שלה: ארחב"א וחילופה בלקוט. פי' שכיר שדר בבית בע"ה ועשה לו בגדים לכשימלוך וזמן רוצה לצאת תובע שכר פערלוהו ויחלופו דבריהם לשמואל אמר שמין מה שעלי ומעלה אותה לו בשכרו וכו' אמר אין שמין מה שעלי רב כהנא מתנא בן לוקט כל שמיין לשמואל אין שמין ומנה ביה סימנא יתמא שלח פוקא ושק. פי' הפשיטו מבגדיו ורצא כלומר שמין מה שעלי וקרי ליה יתמא ע"כ שנהוגים בר מנהג התמיך לצאת בלא מלבוש: ארינא אע"ג דנתן מתני' כוותיה דשמואל ה'ל' כוותיה דרב דתנא א' המקדיש את נכסיו והא' המעריך

עין משפט נר מצוה

קבב א ב ג מ"י פ"ט מהל' ארסות הלכ' יד טו"ש"ע מ"י קיז סעף ה:

קבב ד מ"י פ"ח שם הלכה א ד ממג לאוין פל ועשין מח טו"ש"ע שם סימן ג סעף ה:

קבב ה מ"י שם טו"ש"ע שם סעף ח:

קבב ו ז מ"י שם טו"ש"ע שם סעף ג:

קבב ח ט מ"י פ"ז שם הלכה ד הלכז ד סמג עשין מח טו"ש"ע שם יט סעף א:

קבב י מ"י פ"ג מהל' ערסין הלכה יד סמג עשין קלא:

קבב כ ז מ"י פ"ה מהל' זכיה הלכה ככ סמג עשין ע"ז טו"ש"ע ח"מ סי' רנ"ג סעף טז:

תוספות ר"ד (המשך)

לה כתובתה ופוטרים אותה: תני ר"י בביתו ולא בביתקי. פי' דוקא אם הניח בית גדול שראוי לה ולמה הן חייבים לתת לה מדור ואין יכולים לומר לה לבי לבית אביך ואנו זנין אותך שם. אבל אם הניח מדור צד ודחוק אין חייבים לתת לה מדור דמתני' תני תרי בביתו כדי לדיוקא בביתו ולא בביתקי אלא זנים אותה בבית אביה מנסכי ור"א כיון דלא קרינן ביה בביתא לא קרינא ביה נמי ומתני' מנסכי: מר ב"ר"א אמר אפילו מזוני נמי ל"ל. פי' כיון דבטל התנאי דמדור בטל נמי תנאי מזונות דיתבא בביתו אתני בהדי' וכיון דלא יתבא בביתיה לא מיתנא. ומסיק לתלמוד ולית לה'ל' כמר ב"ר"א דהאי דקתינן בביתו שלא תוכל היא לומר תנו לי מזונות בבית אבי וא"ל דלרז עמכס דלא יחבי' לה א"א יושבת וניזונית עמה דברכת הבית כרובה אבל הכא דאיניהו מעכב מעלין לה מזונות בבית אביה: ארינא א"ש תבעיה להנשא ונתפייסה א"ל מזונות. פי' דלא קרינן בה מיגר ארמנותין בביתו הא לא נתפייסה י"ל מזונות. פי' ואע"פ שהתבעה היתה מחמת שלא הי' התובעת הגון לה לא מחמת כבוד בעלה: אר"ע לדדי מפרשא לי מיניה דמר שמואל אמרה מחמת פי' בעלי י"ל מזונות מחמת ב"א שאינן מהוגנים ממשעמ דאי הוה מהוגנים הוה מינסבא להו: אר"ח ונתה אין לה מזונות אמר ר"י כחלה ופרכסה א"ל מזונות. פי' דגלי דעתא דלא משום כבוד בעלה מעכבא מ"ד ונתה כ"ה כחלה ופרכסה ומ"ד כחלה ופרכסה אבל זינתה י"ל מזונות מ"ט יצר אנסה ומסיק לתלמוד ולית לה'ל' ככל הני שמעתי' אלא כי הא דארינא א"ש התובעת כותבתה בב"ד א"ל מזונות ולא דנוניה: מכרה כתובה או משכנה או עשאה אפותיקי אין לה מזונות. פי' [אפותיקין] שיה תהא קאי למיקם אמרה לבע"ה לא תבעה חובך אלא משדה זו המיוחד לכתובתי הני אין אבל תובעת לא. פי' ומ"ה לא תני תובעת בהדי תנן דברייא הני בב"ד ושלח בב"ד תובעת כתובתה בב"ד אין שלח בב"ד:

וכך היו בני ירושלים כותבין איתמר רב אמר ה'ל' כאנשי יהודה ושמואל אמר ה'ל' נהרדעא וכל פרוודה נהיג כשמואל ועד היכן הוא נהרדעא עד היכא דסגי קבא נהרדעא. פי' עד מקום שמורדין כתב בה נהרדעא וק"ל ה'ל' כשמואל כדנין וכך פסק גמ ר"י משום גאון אחד: איתמר אלמנה רב אמר שמין מה שעלי'. פי' שבתא לגבות כתובתה מן היורשין שמין לה הבגדים פפרעון כתובתה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דלמשקל ומיפק לא אקני. ושמואל אמר אין שמין פי' ומשעה שנשאת לו וכתה במתנה וחו שלה: ארחב"א וחילופה בלקוט. פי' שכיר שדר בבית בע"ה ועשה לו בגדים לכשימלוך וזמן רוצה לצאת תובע שכר פערלוהו ויחלופו דבריהם לשמואל אמר שמין מה שעלי ומעלה אותה לו בשכרו וכו' אמר אין שמין מה שעלי רב כהנא מתנא בן לוקט כל שמיין לשמואל אין שמין ומנה ביה סימנא יתמא שלח פוקא ושק. פי' הפשיטו מבגדיו ורצא כלומר שמין מה שעלי וקרי ליה יתמא ע"כ שנהוגים בר מנהג התמיך לצאת בלא מלבוש: ארינא אע"ג דנתן מתני' כוותיה דשמואל ה'ל' כוותיה דרב דתנא א' המקדיש את נכסיו והא' המעריך